KRONAKA TAL-GHAQDA

RAPPORT AMMINISTRATIV LI NQARA MIS-SEGRETARJU F'SEDUTA ĠENERALI FID-29 TA' APRIL, 1962

Fil-Laqgħa Ġenerali li ssir sabiex jinħatar Kunsill ġdid, hu dmir is-Segretarju li jagħti tagħrif lill-Membri Akkademiċi dwar dak li jkun sar u x'passi ttieħdu mill-Kunsill li tiegħu hu kien is-Segretarju; u forsi ukoll jagħmel kommenti sabiex ifisser xi kustjoni li dwarha kien hemm fehmiet ma jaqblux għal kollox bejniethom. Dan id-dmir jiena nilqgħu bil-ferħ għaliex inħossni ċert li intom sejrin tapprovaw, għallinqas fil-għadd il-kbir tal-każi, dak li għamel il-Kunsill mill-ħatra tiegħu fil-31 ta' Mejju, 1959, 'l hawn, biex jintlaħaq dejjem aħjar u b'mod aktar fejjiedi l-għan li għalih kienet twaqqfet l-Għaqda tagħna kważi 42 sena ilu. (14/11/1920).

Nibda biex ngħid li sa mill-bidunett il-ħsieb u l-fehma tagħna kienu li nżommu fil-kitba Maltija l-ortografija tagħna, li naqbżu għall-jeddijiet ta' l-Ilsien Malti u li mmexxu u nxerrdu l-letteratura tiegħu. Nittama li ser inkun nista' nurikom kemm ħdimna sabiex insostnu dan l-iskop u li ma ħallejna taħarbilna ebda okkażjoni biex mhux biss nimxu aktar 'il quddiem, imma sew inżidu kemm nifirxu aktar l-attivitajiet tagħna fil-qasam lingwistiku u letterarju. Iżda, mill-banda l-oħra, żammejna rwieħna dejjem indipendenti u qatt ma ndħalna f'kull xejra oħra tal-ħajja soċjali jew politika. Għalhekk, għalkemm ġie li waslilna xi stedin biex nieħdu sehem f'din jew f'dik il-ħidma li m'għandhiex x'taqsam ma' lsienna, aħna dejjem irringrazzjajna u astjenejna. Mill-banda l-oħra, dan ma jfissirx li aħna, bħala individwi, għalaqna għajnejna u saddejna widnejna għal dak li kien qiegħed isir madwarna: fraħna u għalejna mal-ġrajjiet u fissirna dak li għadda minn moħħna u ħassejna f'qalbna, iżda bla ma qatt żeffinna fin-nofs lill-Għaqda. B'danakollu, fi ġrajjiet kbar li qanqlu s-sentimenti nazzjonali, l-Għaqda tagħna wkoll tat il-kontribut tagħha bħal meta ippubblikat 'Numru Uniku' ta' poeżiji biex, fi żmien il-festi taċ-Ċentinarju Pawlin, flimkien mal-bqija tal-Maltin tfakkar il-miġja fostna ta' l-Appostlu Missierna San Pawl li kien ġibilna l-Fidi Nisranija u li għadha tant għażiża għall-qalb ta' min hu tassew Malti.

Wieħed mill-mezzi li għandna sabiex nilħqu l-iskop li għalih aħna neżistu hu li nippubblikaw IL-MALTI kull tliet xhur; dan hu l-organu uffiċjali tagħna u nħossuna kburin li minkejja ħafna tfixkil—l-aktar finanzjarju, billi l-ispejjeż ta' l-istampa qegħdin kull ma jmorru jogħlew— IL-MALTI baqa' joħroġ dejjem—u meta dam xi ftit ma deher, it-tort kien x'aktarx ta' l-istampaturi, u żgur mhux ta' l-Editur u l-Amministratur li dejjem isusu li joħroġ fi żmienu u f'libsa li tixraqlu.

Saru ħidmiet oħra dejjem bl-istess ħsieb: il-Viċi-President, bl-għajnuna ta' xi kollaboraturi, ħa ħsieb il-pubblikazzjoni fi tliet kotba, wieħed minnhom diġà annotat, tax-xogħlijiet bil-Malti tal-maħbub sieħibna fl-ideal, Sir Temi Zammit. Twaqqfet kummissjoni u nkiteb memorandum li ġie mressaq quddiem id-Direttur ta' l-Edukazzjoni, dwar it-tagħlim tal-Malti fl-iskejjel sekondarji, fejn urejna mhux biss ix-xewqa tagħna, iżda l-ħtieġa li, l-istess bħas-suġġetti l-oħra prinċipali, il-Malti wkoll ikun meqjus bħala suġġett obbligatorju għal dak li għanuu x'jaqsam ma' l-eżamijiet, sa mill-ewwel klassijiet—kif difatti sar. Kummissjoni oħra għandha f'idejha programm ta' attività sabiex ix-xogħlijiet ta' l-awturi Maltin ikunu aktar magħrufa, mhux biss fostna, iżda wkoll qalb il-barranin. Kumissjoni oħra tiżvolġi l-ħidma tagħha mar-Rediffusion u tagħti l-pariri tagħha kull meta tkun mitluba—u dawn mhumiex okkażjonijiet rari; f'każ wieħed biss, ir-rappreżentant tagħna ma kienx milqugħ kif jixraqlu, u dan mhux ħtija tal-kapijiet għoljin ta' din il-kumpanija, iżda ta' wieħed kap ta' sezzjoni. Għad għandna r-rappreżentant tagħna fuq Bord Governativ li jieħu ħsieb jissuġġerixxi l-għoti ta' sussidju lill-awturi ta' xogħlijiet bil-Malti ta' għallinqas ċertu livell letterarju. Xi membri tal-Kunsill, fosthom il-President, ħadu sehem fi programmi mxandra mir-Rediffusion u li fihom iddefendew il-qagħda ta' l-Ilsien Malti f'pajjiżna; oħrajn kienu magħżula eżaminaturi u mitluba jagħtu l-fehma tagħhom fuq xogħlijiet ta' valur letterarju qabel ma jkunu mxandra. Ħriġna wkoll 'Numru Kommemorativ' ta' IL-MALTI għeluq it-tmenin sena tal-maħbub Viċi-President tagħna, Dottor Antonio Cremona, magħruf fostna bħala s-Sur Nin; ma għandix għalfejn, f'dan ir-rapport, ngħid x'naħsbu u x'inħossu dwar Ninu Cremona; kelmtejn u nieqaf: min qatt jista' jsemmi l-Ilsien Malti u l-iżvilupp ta' l-istudju fuqu u fuq dak li għandu x'jaqsam miegħu u ma jsemmix b'tifħir lil Dottor Cremona?! Min qatt jista' jitkellem fuq l-istorja tal-Għaqda tagħna u ma jkollux jieħu fit-tul biex igħid, saħansitra fuq, fuq, dak li għamel is-Sur Nin għall-Għaqda sa mill-bidunett tat-twaqqif tagħha?! Kummissjoni oħra ħadet ħsieb ħaġa aktar profana, jew forsi aħjar ngħid aktar materjali, imma meħtieġa wkoll għax tfisser b'mod prattiku u oġġettiv is-sentimenti tagħna. Aħna għaqda żgħira ta' nies medhijin b'xogħolna u bil-qadi tad-dmirijiet partikolari tagħna, iżda ta' kultant inħobbu niltaqgħu flimkien biex nifirħu b'xulxin u nitkellmu bejnietna biex nagħrfu l-fehmiet, l-ideat u l-ħsibijiet ta' xulxin; nifirħu wkoll meta xi wieħed minna jikseb xi ġieħ jew b'xi mod jew ieħor jintrefa' u jintgħażel mill-bqija tal-bnedmin. Għalhekk fraħna mal-President tagħna meta reġa' lura mill-Amerika ta' Fuq wara żjara uffiċjali f'dik l-art; u fraħna miegħu wkoll meta kien maħtur 'Fellow of the Royal Society of Health'—jekk ma niżbaljax, l-ewwel Malti li stħoqq dan il-ġieħ; fraħna mal-President Onorarju tagħna, il-Wisq Reverendu Monsinjur Professur Dun Pietru Pawl Saydon, meta l-Università Rjali ta' Malta għoġobha

żżidlu grad ieħor ma' dak li diġà kellu u tweġġħu bid-Dottorat Onorarju tal-Letteratura għall-ħidma wtieqa tiegħu fil-qasam universitarju, iżda b'mod speċjali biex turi l-apprezzament ta' Malta għax-xogħol monumentali tiegħu, it-traduzzjoni bil-Malti tal-Bibbja mill-oriġinal Lhudi u Grieg; fraħna wkoll ma' membru ieħor tal-Kunsill, il-Wisq Reverendu Monsinjur Professur Kanoniku Edward Coleiro meta l-Maestà Tagħha r-Reġina għoġobha taħtru Uffiċjal ta' l-Ordni ta' l-Imperu Ingliż għall-merti kbar tiegħu f'ħafna fergħat tal-ħajja, imma b'mod speċjali għax-xogħol tiegħu sabiex jirnexxu l-festi taċ-Ċentinarju Pawlin. U biex nuru b'mod ċar li aħna fraħna, ridna niltaqgħu ma' dawn il-ħbieb u ħsibna li nagħtuhom pranzu—li kull darba rnexxa ħafna; għal dan ma nistgħux ma nkunux grati lejn il-kummissjoni li ħadet ħsieb l-organizzazzjoni, li kull darba, nistgħu ngħidu kienet perfetta.

Ma' dawk il-Maltin ukoll li jiksbu xi ġieħ fil-qasam letterarju, saħansitra meta huma ma jkunux Membri Akkademiċi tal-Għaqda tagħna jew ma jinqdewx bl-Ilsien Malti biex ifissru rwieħhom, aħna nifirħu: għalhekk ktibna ittra ta' kongratulazzjoni lil Dr. Giovanni Curmi meta dan ġie l-ewwel f'konkors letterarju ta' poeżija miktuba bit-Taljan li sar l-Italja. Dr. Curmi tant feraħ bl-ittra tagħna li kien beħsiebu jżommha quddiem għajnejh biex tfakkru ta' sikwit fil-ħbieb u l-ammiraturi li għandu fi ħdan il-Għaqda.

U jekk fraħna mal-ħbieb meta kien żmien il-ferħ, qsamna magħhom in-niket meta huma tilfu lil xi ħadd għażiż għalihom. Aħna wkoll ħriġna telliefa mill-ħasda tal-minġel tal-mewt: miet għall-għarrieda seħibna Ġużè Ellul Mercer—kittieb qawwi bil-Malti, rumanzier, ġurnalista, difensur ta' l-Ilsien Malti, għal snin membru tal-Kunsill tagħna, politiku, Ministru tax-Xogħlijiet Pubbliċi, kemm-il darba Aġent Prim Ministru u li għen ħafna lill-Għaqda meta ħa f'idejh u mexxa b'suċċess il-kustjoni sabiex jingħata mill-Gvern vitalizju lil Dun Karm, il-Poeta Nazzjonali. Miet ukoll l-istess Dun Karm f'wieħed minn dawk il-jiem li konna qegħdin inħejju rwieħna biex niltaqgħu miegħu ħalli nifirħulu għall-għomor twil li l-Mulej kien għoġbu jisilfu. Malta kollha bkietu lil dak li kien kanta dak li ħi tħoss fil-fond ta' l-essri tagħha; li fisser f'versi qawwija imma melodjużi, irżina u bla xniexel, iżda sbieħ u ndaf, b'saħħithom u li ma jmutu qatt, is-sentiment nazzjonali—reliġjuż, patrijottiku, kburi bil-wirt tiegħu, imma kiebi quddiem Alla li fdieh u ħelsu mill-għedewwa. U stajna ma nibkuhx, ma nħossux it-telfa tiegħu, aħna, li biex ngħid hekk, trawwamna fil-benna ta' kliemu, tgħaxxaqna bil-ħlewwa tal-versi tiegħu, stagħġibna bil-kobor ta' ħsiebu, tirna mal-fantasija tiegħu u smajna jidwu f'widnejna bl ħlewwa għaslija t-twissijiet tiegħu kollha għerf u għaqal, u ssaħħarna wara l-ideal qaddis li hu kellu ta' Malta Nisranija, Malta Maltija

Hemm bżonn inżid ngħid li Dun Karm kien it-tieni President tal-Għaqda tagħna? Li għal bosta snin kien id-Direttur ta' IL-MALTI? U li sakemm miet baqa' President Onorarju tagħna? Hemm bżonn insemmi l-ħidmiet tiegħu, li kien surmast magħruf u maħbub fis-Seminarju, Assistent Bibljotekarju, Eżaminatur Universitarju? Forsi mhux kull wieħed minna jaf li l-Arċisqof kien għamlu Kanoniku Onorarju tal-Katidral bit-titolu ta' Monsinjur Kapitolari? Li l-Università Rjali ta' Malta onoratu bit-titolu ta' Duttur tal-Letteratura—grad li nħoloq biex jingħata lilu? Li kien hu l-ewwel wieħed li ġie mogħti l-Medalja Ġużè Muscat Azzopardi? U li l-Maestà Tagħha r-Reġina ħatritu Kmandant ta' l-Ordni ta' l-Imperu

Ingliż? Jeħtieġ li hawn intenni li Dun Karm kien fuq kollox Poeta, l-akbar Poeta fl-Ilsien Malti?! Le, ħuti; dan ma għandix għalfejn nagħmlu, għaliex intom tafu forsi aktar minni min kien Dun Karm, tafu daqsi kemm konna nħobbuh, u tafu bħali x'tilfet Malta u x'tlifna aħna bil-mewt tiegħu! Il-funeral li sarlu kien turija ċara, jekk qatt kienet meħtieġa, ta' l-Istima li fiha, minkejja l-battalji ta' l-imgħoddi, kien miżmum. Aħna wkoll ħadna sehem f'dak il-funeral nazzjonali, għax ridna nuru bid-dieher dak li konna nħossu; u għalhekk ukoll ipparteċipajna fis-Serata Kommemorativa li saret fl-Università Rjali; imma mbagħad, ridna ninġabru flimkien f'post imwarrab, iżda dinjituż, biex hemmhekk niftakru f'Dun Karm tagħna u nitolbu għal ruħu, għalkemm konna żguri li dik, imwassla mill-Madonna u San Pawl li tagħhom kien wisq devot—ftakru f'dak li kanta—kienet diġà ttajret f'riġlejn Kristu Sultan biex tieħu l-premju li kien ħaqqha għall-ġid li kienet għamlet fuq dina l-art. Għalhekk iltqajna fl-Oratorju ta' San Ġwann biex flimkien nisimgħu quddiesa—li qaddisha l-Wisq Reverendu Provinċjal, Professur Patri Serafin Zarb, Membru tal-Kunsill—u noffruha b'suffraġju ta' ruħ dak li tassew sthoqq il-'bene meriti' ta' artu, ta' Malta Nisranija u Maltija.

Aħna, ta' Dun Karm xtaqna jkollna memorja, tifkira materjali: xi affarijiet tiegħu, li żgur konna ngħożżu, ħafna żammewhom il-pro-neputijiet tiegħu; oħrajn xtrahom il-Mużew fejn nittamaw għad ikunu esibiti. Aħna lħaqna l-mandolina tiegħu, li kif għarrafna seħibna, Ninu Cremona fit-tifkira li kiteb, Dun Karm kien iħobb idoqq meta kien surmast tiegħu, is-Seminarju; għal din il-mandolina niżżu ħajr lit-Tabib Cremona li meta mar joqgħod fid-dar li fiha kien igħammar Dun Karm f'Tas-Sliema, xtara dak li ma reditx iżżomm il-familja u li mbagħad biegħhom.

Is-soċjetà tal-qassisin, "Christus Rex" ma setgħetx ma titkabbarx b'Dun Karm li kien jagħmel ġieħ lill-kleru Malti; għalhekk qatgħet li tagħmel film dwar ħajtu u li tfondi bust tal-bronż biex bihom jibqa' mfakkar. Nafu li ma kenux jeħtieġu u la film u lanqas bust biex Dun Karm ma jintesiex għax il-versi tiegħu huma immortali; iżda fl-istess ħin ma stajniex ma nifirħux bil-ħsieb nobbli ta' "Christus Rex" u ħadna sehem magħhom fil-festa li għamlu lil Dun Karm. Nittamaw, mas-saċerdoti kollha Maltin, li l-bust ma jdumx ma jitqiegħed f'post fejn jixraqlu biex ifakkar lil kull min jgħaddi minn quddiemu—intenni, jekk tfakkira qatt tkun meħtieġa—li kien qassis Malti li kanta l-glorja ta' Malta, li kien Qassis Malti li għolla l-letteratura Maltija għall-ogħla livell tal-kitba ta' pajjiżi oħra. Meta l-President tagħna kien l-Amerika, xi Maltin ta' hemm urewh ix-xewqa li jwaqqfu kopja tal-bust f'wieħed mill-'parks' biex il-barranin ukoll isiru jafu aktar il-Poeta Malti u jonorawh; ħsieb sabiħ, sabiħ tassew; u aħna għinniehom mill-aħjar li stajna biex l-għan tagħhom jintlaħaq.

Kif diġà tarraft, Dun Karm kien igawdi vitalizju mill-Gvern; aħna konna tal-fehma li dan għandu jibda jgawdih bniedem ieħor li wkoll jixraqlu: ħadna, flimkien mal-Professur Aquilina, bħala President tal-Għaqda tal-Malti (Università) l-passi li kienu jidhrilna meħtieġa ma' l-aqwa awtoritajiet tal-Gżira; forsi l-ħsieb tagħna għad jirnexxi; nittamaw li l-Kunsill il-ġdid jibqa' jsus bla ma jaqta' qalbu.

Bit-tħabrik tal-Kunsill, b'mod speċjali ta' xi membri aktar minn ta' oħrajn, kif ukoll permezz ta' l-isem tajjeb li xi Membri Akkademiċi jgawdu

fost il-barranin, u b'mod speċjali f'ambjenti ta' studju u tfittix xjentifiku, lingwistiku u letterarju, l-Għaqda tagħna, għalkemm żgħira, hi magħrufa-u minn żmien għal ieħor jasluIna talbiet ta' tagħrif akbar fuqna; jasal ukoll stedin biex xi delegati tagħna jieħdu sehem f'diskussjonijiet bejn nies l-aktar magħrufa fil-kamp lingwistiku; fost dawn ma rridx ninsa nsemmi ċ-Ċentru Internazzjonali tad-Djalettoloġija li xtaq tassew jilqa' membru minn tagħna għas-'seminar' li kellu jsir fl-1960. Kontra qalbna, ikollna nirringrazzjaw u ma nilqgħux dan l-istedin għas-sempliċi raġuni li, ma għandniex mezzi biżżejjed biex niffinanzjaw vjaġġi li żjarat ta' din ix-xorta jitolbu.

La daħlet il-kustjoni tal-finanzi, ma nistax ma nsemmix li l-Gvern, sa minn snin ilu, jgħinna bis-somma ta' £30 fis-sena. Meta tawhielna l-ewwel darba, din is-somma ta' flus, kienet ta' valur mod; il-lum il-valur tagħha naqas ħafna; ma nistax ma nappellax lill-Gvern biex iżid dan is-sussidju ħalli nkunu nistgħu naqdu dmirna aħjar u nweġġħu isem Malta kif jixraq.

L-appell tiegħi jmur ukoll għal dawk il-ftit membri morużi li għal xi raġuni jew oħra jittraskuraw il-ħlas ċkejken ta' kull sena; il-flus tagħhom huma meħtieġa għax-xogħol tagħna—l-aktar billi daż-żmien l-ispejjeż huma kbar.

Sabiex l-organu tagħna jasal kemm jista' jkun f'idejn kulħadd, ħsibna li nibagħtu kopja bħala kompliment lil diversi entitajiet, soċjetajiet u librerija; b'hekk jitnaqqsu d-diffikultajiet—avolja forsi tkun kustjoni ta' ftit soldi—għal dawk li jkunu jridu jaqraw IL-MALTI; forsi dan jgħodd l-aktar għall-istudenti li kull sold li jonfqu hu taxxa fuq il-but tal-ġenituri tagħhom.

Għalkemm l-Għaqda tinteressa ruħha, u ilha tinteressa ruħha, fil-palk Malti, il-Gvern Kolonjali għoġbu jinjorana meta ġie biex iwaqqaf it-Teatru Nazzjonali; bil-prudenza kollha ressaqna s-sogħba tagħna imma għalkemm bil-kliem ma qalulniex hekk, bil-fatti ħallewna barra. Għall-inqas, wieħed mill-eżaminaturi tal-konkors li tnieda għal drammi biex jinħadmu fuq il-palk tat-Teatru Manoel kien il-Professur Aquilina, li hu wieħed mill-Presidenti Onorarji tagħna! Nifirħu lil sħabna, Membri Akkademiċi, is-Sinjuri Ġużè Diacono, Ġużè Chetcuti, Joe Vella Bondin u Ġino Muscat Azzopardi li kienu ppremjati.

Kif qegħdin taraw, il-lum ma ngħbarniex fl-istess lokal fejn konna ltqajna l-aħħar darba għall-istess skop tal-lum. Tawna s-sensja, u wara ħafna taħbit, l-aktar tal-Viċi-President, sibna dan il-post, li għalkemm żgħir, jilqagħna.

Mingħajr lokal kien ikun diffiċli li niltaqgħu u mmexxu l-attivitajiet tagħna sewwa; forsi xi wħud minna għadhom jiftakru fl-imgħoddi meta konna rridu nittallbu lssa lil din, issa lil dik is-soċjetà jew każin biex jisil-funa kamra. Tassew għandna għaliex nirringrazzjaw 'l Alla li għandna fejn indeffsu rasna!

Dan il-Kunsill—barra mil-laqgħat tal-kummissjonijiet—għamel 14-il seduta plenarja.

L-għadd tal-Membri Akkademiċi żdied bi 11 u tnaqqas bi 2, kawża tal-mewt. Il-lum inlaħħqu 72 Membru Akkademiku, 4 minnhom Presidenti Onorarji u Membru Onorarju, u 6 Membri Korrispondenti.

Qabel nagħlaq, inħoss li għandi nirringrazzja lil sħabi tal-Kunsill, u b'mod speċjali lill-President, għall-għajnuna li dejjem tawni, u lilkom ukoll, mhux biss għas-sabar li ħadtu toqogħdu tisimgħuni naqra dan ir-rapport, imma għall-għajnuna morali tagħkom, għaliex jien żgur li nkun qiegħed ninterpreta tajjeb il-ħsieb tal-Kunsill meta ngħid li f'kull pass li ħadna ħassejna dejjem li intom kontu qegħdin tappoġġjawna.

GODFREY ZARB ADAMI,
Segretarju Onorarju.
29, IV. 1962.